

۱۳۸۸ / ۲ / ۲۳

۱۱۵۲۲۶

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه جغرافیا

پایان نامه:

برای دریافت کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان:

تحولات ساختاری و کارکردی بازار در عصر حاضر.

نمونه موردی: بازار زنجان بین سالهای ۱۳۳۶-۱۳۸۶

استاد راهنما

دکتر ابوالفضل مشکینی

اساتید مشاور

دکتر شهریور روستایی - مهندس محسن احدنژاد

۱۳۸۸ / ۲ / ۲۳

دانشجو

فاطمه لطفی

زمستان ۱۳۸۷

۱۱۵۳۲۴

تقدیم به:

آنان که وجودم برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر.
توانشان رفت تا به توانایی برسم و مویشان سپید گشت تا رویم سپید
بماند.

آنان که فروغ نگاهشان، گرمی کلامشان و روشنی رویشان سرمایه
های جاودانی زندگی من است.

آنان که راستی قامت در شکستگی قامتشان تجلی یافت.
در برابر وجود گرامیشان زانوی ادب بر زمین می زنم و با دلی مملو
از عشق، محبت و خضوع بر دستان پر مهرشان بوسه می زنم.

پدر عزیز و مادر مهربانم.

تقدیم به:

کسی که به من آموخت چگونه با پاک کن پاکی، کلمه ی رخوت و
سستی را از دفتر دل بزدایم.

کسی که آموخت چگونه بر دفتر وجدانم مشق شیرین رستگاری
بنویسم.

کسی که سایه ی نارون کلامش را بر سرم گسترد و مرا به دیدار قله
هایی برد که تا خدا قد کشیده بود.

استاد ارجمندم، دکتر ابوالفضل مشکینی

تشکر و قدردانی

سپاس می گویم خدایی را که قدرت بندگی به من ارزانی داشت.

بر خود فرض می دانم به فہوای کلام حکیمانہ "لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق" از الطاف و راهنمایی های استاد ارجمند، جناب آقای دکتر ابوالفضل مشکینی، الگوی بی بدیل علم و معرفت، کہ مرا در تحصیل علم و ادب رهنمون بوده و امر سرپرستی این رسالہ را عہدہ دار بودند، تشکر نمایم.

از اساتید گرامی، آقای دکتر شہریور روستایی و آقای دکتر محسن احدنژاد، بہ پاس زحمات چندین سالہ تحصیل و بر عہدہ گرفتن مشاورہ این رسالہ، کمال تشکر را دارم.

از تمامی اساتید محترم گروہ جغرافیای دانشگاہ زنجان در طول دوران تحصیل، بہ ویژہ آقای دکتر حسین عساکرہ و آقای دکتر عبدالحسین پری زنگنہ سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر ثبوتی و آقای دکتر زمانی بہ پاس رهنمودهای ارزندہ در بازخوانی رسالہ تشکر می نمایم.

تشکر و قدردانی بی پایان خود را نثار سرمایہ های جاودانی زندگی ام، پدر و مادر عزیزم، خواهرانم بہ ویژہ مینا و سمیہ و برادران مہربانم می نمایم.

از دوست عزیزم سعیدہ کہ هموارہ در کنارم بودہ و ہست کمال قدردانی را دارم.

از دوست مہربانم خانم مهندس اکرم تفکری بہ پاس الطاف بی پایانش سپاسگزارم.

از دوستان بزرگوارم خانم ہا، مہین قزلباش، قمر عباسی، مهندس لیلا نوری، سہیلا ملکی، شہرزاد

مقدم، رحیمہ نوریان، مریم مرادی و همچنین آقای مهندس حسین زادہ و آقای مهندس محمدپور

کمال تقدیر و تشکر را داشتہ و آرزومند آرزوهای نیکشان ہستم.

۱۰/۳/۱۴۳۶
۸۷/۱۴

دانشگاه زنجان

باسمه تعالی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه تحصیلی دوره کارشناسی ارشد

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عج) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

آقای/خانم: فاطمه لطفی رشته: جغرافیا گرایش: برنامه ریزی شهری

تحت عنوان: تحولات ساختاری و کارکردی بازار در عصر حاضر. نمونه موردی: بازار زنجان بین سالهای

۱۳۳۶-۱۳۸۶

که در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۸ با حضور هیأت محترم داوران در دانشگاه زنجان برگزار گردید، بشرح زیر است:

قبول (با درجه عالی) امتیاز: ۱۰۱۸۲۰ (۰۰) دفاع مجدد مردود

۱- عالی (۲۰-۱۸)

۲- بسیار خوب (۹۹-۱۷-۱۶)

۳- خوب (۹۹-۱۵-۱۴)

۴- قابل قبول (۹۹-۱۳-۱۲)

نورده و مسترد در حد

عضو هیأت داوران نام و نام خانوادگی رتبه علمی امضاء

۱- استاد راهنما

دکتر ابوالفضل مشگینی

استادیار

۲- استاد مشاور

دکتر شهرپور روستایی

استادیار

۳- استاد مشاور

مهندس محسن احد نژاد

مربی

۴- استاد ممتحن

دکتر اکبر اصغری زمانی

استادیار

۵- استاد ممتحن

دکتر هوشنگ ثبوتی

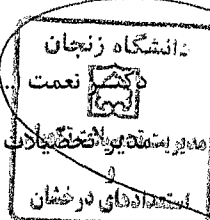
استادیار

۶- نماینده تحصیلات تکمیلی

دکتر سید حسین میر موسوی

استادیار

ارشدی

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه

دکتر سید حسین میر موسوی

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه

چکیده

فروپاشی بنیانهای زندگی شهری هنگامی رخ می دهد که کالبد شهر ناعملکرد گردد و از پاسخگویی به نیازهای آبی و آبی ساکنان خود بازایستد. این امر که محصول تقابل فضا بر مکان است، عملاً در بافتهای قدیمی شهرهای کشور ما تحقق یافته و منجر به فروپاشی سازمانهای شهری گشته است. از جمله عناصر کالبدی شهرهای قدیمی که از این امر مصون نمانده و به علت عدم پاسخگویی به نیازهای ساکنین خود، دچار تحولات اساسی گردیده، بازارها هستند.

در این پژوهش بازار زنجان به عنوان یکی از بزرگترین بازارهای خطی ایران، مورد بررسی قرار گرفته و تحولات ساختاری و کارکردی آن طی دوره ی زمانی ۱۳۳۶ تا ۱۳۸۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

با توجه به نتایج به دست آمده مشخص گردید که بازار زنجان طی دوره ی زمانی مذکور تحولات ساختاری و کارکردی بسیاری داشته است.

- مطالعات انجام شده نشان می دهد که بازار زنجان از نقش غالب عمده فروشی که طی چند دهه ی قبل، عملکرد اصلی بازار را تشکیل می داد به سوی خرده فروشی تغییر کارکرد داده است.

- در گذشته عملکرد غالب بازار زنجان، تولیدی و پیشه وری بوده است اما با تغییر شیوه ی مصرف شهروندان و ورود تکنولوژی های جدید تولیدی- خدماتی و ناتوانی بازار در رقابت با فضاهای تجاری پیرامون خیابان ها، این نقش غالب کم رنگ شده و به مرور زمان در حال فراموشی است.

- به دلیل تحولات کارکردی، بازار زنجان به محل عرضه ی کالاهای مورد نیاز روستاهای اطراف تبدیل شده است.

واژگان کلیدی: بافت قدیمی، تحولات ساختاری- کارکردی، Idrisi، بازار زنجان.

عنوان.....	صفحه
فهرست مطالب.....	۱
فهرست جداول.....	خ
فهرست نقشه ها.....	ذ
فهرست نمودار ها.....	ر
پیوست ها.....	
مقدمه.....	
فصل اول: کلیات تحقیق.....	
۱-۱- طرح مساله و سوالات تحقیق.....	۱
۱-۲- فرضیات تحقیق.....	۵
۱-۳- اهداف تحقیق.....	۵
۱-۴- روش تحقیق.....	۶
۱-۵- سابقه و ضرورت انجام تحقیق.....	۱۳
۱-۶- مشکلات تحقیق.....	۲۳
فصل دوم: چهارچوب مفهومی و مبانی نظری تحقیق.....	
مقدمه.....	۲۶
۱-۲- اصطلاحات و مفاهیم پایه.....	۲۷
۱-۱-۲- تعریف و مفهوم شهر شرق اسلامی.....	۲۷
۱-۲-۲- بافت شهری و انواع آن.....	۲۹
۱-۲-۱-۲- بافت تاریخی.....	۳۰
۱-۲-۲-۱-۲- بافت قدیمی و شناخت ویژگی های آن.....	۳۰
۱-۲-۲-۱-۲- وجود عناصر هویت بخش و بار فرهنگی بافتهای قدیمی.....	۳۳
۱-۲-۲-۱-۲- اهمیت بافت های قدیمی به عنوان قلب اقتصادی شهرها.....	۳۳
۱-۲-۲-۱-۲- آشفستگی و ناکارآمدی شبکه ی ارتباطی در بافت های قدیمی.....	۳۳
۱-۲-۲-۱-۲- کیفیت نامناسب بناها در بافت های قدیمی.....	۳۴
۱-۲-۲-۱-۲- مسائل و مشکلات زیست محیطی بافت های قدیمی.....	۳۵
۱-۲-۳- بافت فرسوده.....	۳۵
۱-۲-۳- واژه شناسی بازار (اصطلاح شناسی بازار).....	۳۶
۱-۲-۴- تعریف و مفهوم بازار.....	۳۸
۱-۲-۵- بازار در شهرهای شرقی- اسلامی.....	۳۹

- ۳۹.....۱-۵-۱-۲- پیدایش بازار از نقطه نظر تاریخی.....
- ۴۰.....۲-۵-۱-۲- اهمیت بازار در ماهیت شهر شرقی.....
- ۴۲.....۳-۵-۱-۲- اهمیت اقتصادی و تجاری بازار.....
- ۴۳.....۴-۵-۱-۲- اهمیت اجتماعی بازار.....
- ۴۴.....۴-۵-۱-۲- اهمیت سیاسی بازار.....
- ۴۵.....۶-۵-۱-۲- اهمیت فرهنگی و مذهبی بازار.....
- ۴۶.....۲-۲- تنوری های بهسازی و نوسازی بافت های کهن شهری.....
- ۴۸.....۱-۲-۲- نگرش موزه ای.....
- ۴۹.....۲-۲-۲- نگرش سلولی.....
- ۵۰.....۳-۲-۲- نگرش ارگانسیتی.....
- ۵۰.....۳-۲- ویژگیهای کالبدی شهرهای شرقی- اسلامی.....
- ۵۱.....۱-۳-۲- عناصر کالبدی شهرهای شرقی- اسلامی.....
- ۵۳.....۱-۱-۳-۲- کهندژ، ارگ و دارالعماره اسلامی.....
- ۵۴.....۲-۱-۳-۲- مسجد جامع.....
- ۵۶.....۳-۱-۳-۲- بازار.....
- ۵۹.....۴-۱-۳-۲- مدرسه.....
- ۶۰.....۵-۱-۳-۲- محله های مسکونی.....
- ۶۱.....۴-۲- توزیع فضایی عناصر در بازار سنتی.....
- ۶۲.....۱-۴-۲- فضاهای مرتبط با کارکرد تجاری.....
- ۶۵.....۲-۴-۲- فضاهای مرتبط با فعالیت های تولیدی.....
- ۶۷.....۳-۴-۲- فضاهای مرتبط با کارکرد نگهداری و انبار.....
- ۶۸.....۴-۴-۲- فضاهای مرتبط با کارکردهای مذهبی- فرهنگی.....
- ۷۰.....۵-۴-۲- فضاهای مرتبط با کارکرد خدماتی.....
- ۷۱.....۶-۴-۲- فضاهای مرتبط با کارکردهای اجتماعی و ارتباطی.....
- ۷۲.....۵-۲- تنوع فضایی- مکانی بازار.....
- ۷۳.....۱-۱-۵-۲- بازارهای محلی.....
- ۷۳.....۲-۱-۵-۲- بازارهای منطقه ای.....
- ۷۳.....۳-۱-۵-۲- بازارهای ملی.....
- ۷۳.....۴-۱-۵-۲- بازارهای بین المللی.....
- ۷۴.....۲-۵-۲- گونه شناسی بازار از لحاظ شکل و کارکرد.....
- ۷۴.....۱-۲-۵-۲- بازار خطی (طولی).....

۷۴	۲-۲-۵-۲- بازارهای گسترده (چند محوری).....
۷۵	۲-۲-۵-۳- بازار مرکزی خرده فروشی با خان های پیرامونی (منظومه ای).....
۷۵	۲-۲-۵-۴- بازارهای صلیبی (با دو محور اصلی متقاطع).....
۷۵	۲-۲-۵-۵- بازار محله ای (بازارچه).....
۷۶	۲-۲-۵-۶- بازار بیرون شهر (حومه ای).....
۷۶	۲-۲-۵-۷- بازار زیارتی.....
۷۶	۲-۲-۵-۸- بازار روز.....
۷۶	۲-۲-۵-۹- بازار صنایع دستی.....
۷۷	۲-۶-۲- دیدگاه ها و نظریات مرتبط.....
۷۷	۲-۶-۱- دیدگاه تکوینی (پیدایشی).....
۷۸	۲-۶-۲- دیدگاه کارکرد گرایی.....
۷۹	۲-۶-۳- دیدگاه ساختار گرایی.....
۸۲	۲-۶-۴- دیدگاه سیستمی.....
۸۴	نتیجه گیری.....

فصل سوم: بررسی ویژگی های شهر و بازار

۸۵	مقدمه.....
۸۶	۳-۱- معرفی نمونه موردی.....
۸۶	۳-۱-۱- کلیاتی درباره شهر زنجان.....
۸۶	۳-۱-۲- موقعیت جغرافیایی شهر زنجان.....
۸۸	۳-۱-۳- ویژگیهای محیطی شهر زنجان.....
۸۹	۳-۲- بررسی ویژگیهای اجتماعی شهر زنجان.....
۸۹	۳-۲-۱- بررسی روند تحولات جمعیتی شهر.....
۹۲	۳-۲-۲- ترکیب قومی، زبان و مذهب شهر.....
۹۳	۳-۲-۳- ویژگیهای اقتصادی شهر زنجان.....
۹۶	۳-۳- سیر تکوین شهر زنجان با تاکید بر بافت قدیم.....
۹۷	۳-۳-۱- شکل گیری هسته اولیه و آغاز شهر نشینی (تا دوره صفوی).....
۱۰۰	۳-۳-۲- توسعه ی بطئی و آرام (دوره ی صفوی تا شروع دوره قاجار).....
۱۰۱	۳-۳-۳- شکل گیری بافت فعلی شهر (دوره قاجاریه).....
۱۰۴	۳-۴- شهرنشینی سریع و تاثیر آن در بافت کالبدی (دوره پهلوی ۱۳۰۴-۱۳۵۷).....
۱۰۶	۳-۵- رشد و گسترش شهر در دوره انقلاب اسلامی (۱۳۵۷ تا امروز).....
۱۱۰	۳-۴- معرفی محدوده ی مورد مطالعه.....

- ۱۱۸-۳-۵- بررسی ویژگیهای کالبدی بافت مورد مطالعه.....
- ۱۲۹-۳-۶- بازار زنجان نمونه ای از بازارهای کهن ایرانی.....
- ۱۲۹-۳-۶-۱- سیر تکوین بازار زنجان.....
- ۱۳۴-۳-۶-۲- مالکیت بازار.....
- ۱۴۵-۳-۶-۳- تقسیمات بازار زنجان.....
- ۱۴۶-۳-۶-۱- بازار بالا.....
- ۱۴۷-۳-۶-۱-۱- بازار قیصریه.....
- ۱۴۹-۳-۶-۱-۲- بازار حجهالاسلام (راسته آقا).....
- ۱۵۱-۳-۶-۱-۳- راسته بازار بالا.....
- ۱۵۲-۳-۶-۱-۳-۱- پاساژ امین.....
- ۱۵۳-۳-۶-۱-۳-۲- سرای حاج شعبان.....
- ۱۵۴-۳-۶-۱-۳-۳- سرای مشهدی علی.....
- ۱۵۵-۳-۶-۱-۳-۴- سرای بهجت.....
- ۱۵۶-۳-۶-۱-۳-۵- سرای ناصریه.....
- ۱۵۸-۳-۶-۱-۳-۶- سرای حاج ابراهیم.....
- ۱۵۹-۳-۶-۱-۳-۷- راسته زرگرها.....
- ۱۶۰-۳-۶-۱-۳-۸- راسته صندوق سازها.....
- ۱۶۱-۳-۶-۱-۳-۹- تیمچه سید اسماعیل (ابوالمعالی).....
- ۱۶۲-۳-۶-۱-۳-۴- راسته رستمخانی.....
- ۱۶۵-۳-۶-۱-۳-۵- راسته صباغها.....
- ۱۶۷-۳-۶-۱-۳-۶- تیمچه چهاردربی.....
- ۱۶۸-۳-۶-۱-۳-۷- راسته حلبی سازها.....
- ۱۶۸-۳-۶-۱-۳-۸- راسته حاج حیدر.....
- ۱۶۸-۳-۶-۱-۳-۹- راسته جگرپزها.....
- ۱۶۹-۳-۶-۱-۱۰- راسته ترابی.....
- ۱۶۹-۳-۶-۱-۱۱- راسته انگورانی.....
- ۱۷۰-۳-۶-۱-۱۲- راسته امامزاده.....
- ۱۷۱-۳-۶-۱-۱۲- سرای کلب علی.....
- ۱۷۱-۳-۶-۱-۱۲-۲- سرای حاج حسن.....
- ۱۷۲-۳-۶-۱-۳-۱۹- راسته عبدالعلی بیگ.....
- ۱۷۳-۳-۶-۱-۳-۲۰- میدان میوهفروشان.....

۱۷۳.....	۳-۶-۱-۳-۲۱- میدان آهنگران.....
۱۷۵.....	۳-۶-۲- بازار پایین.....
۱۷۵.....	۳-۶-۳-۱- سرای ملک.....
۱۷۷.....	۳-۶-۲-۲- سرای گلشن.....
۱۷۸.....	۳-۶-۳-۲- راسته بازار پائین.....
۱۸۲.....	۳-۶-۴- سایر عناصر بازار قدیمی زنجان.....
۱۸۶.....	۳-۷- طرح تفصیلی مطالعه و احیای بازار زنجان و محله ی پیرامون آن.....
۱۸۹.....	۳-۸- ضوابط و مقررات پیشنهادی جهت کنترل ساخت و سازها در محدوده ی بازار.....
۱۹۶.....	۳-۹- نتیجه گیری.....
فصل چهارم: تحولات ساختاری و کارکردی بازار زنجان.....	
۱۹۷.....	۴- مقدمه.....
۱۹۸.....	۴-۱- کارکرد تجاری بازار زنجان.....
۱۹۹.....	۴-۱-۱- بازار بالا.....
۲۰۲.....	۴-۱-۲- بازار پایین.....
۲۱۴.....	۴-۲- کارکردهای فعلی بازار زنجان.....
۲۱۴.....	۴-۱-۲- کارکرد خدمات تجاری بازار.....
۲۱۴.....	۴-۲-۲- رونق فصلی بازار.....
۲۱۵.....	۴-۲-۳- نحوه مالکیت.....
۲۱۶.....	۴-۲-۴- وسعت مغازه‌ها و واحدهای تجاری بازار.....
۲۱۷.....	۴-۲-۵- تعداد افراد شاغل در مغازه ها.....
۲۱۸.....	۴-۲-۶- میانگین مشتری.....
۲۱۹.....	۴-۲-۷- میزان اجاره ها.....
۲۲۱.....	۴-۲-۸- تعداد مراجعه کنندگان به بازار.....
۲۲۹.....	۴-۲-۹- جنسیت مراجعه کنندگان به بازار.....
۲۳۰.....	۴-۲-۱۰- مبداء مراجعه کنندگان به بازار.....
۲۳۱.....	۴-۲-۱۱- میزان سن مراجعین به بازار.....
۲۳۲.....	۴-۲-۱۲- مبدا بیشترین مشتریان به بازار.....
۲۳۳.....	۴-۲-۱۳- مراکز تامین نیازهای مردم.....
۲۳۴.....	۴-۲-۱۴- تمایل مردم برای خرید کالاها.....
۲۳۵.....	۴-۲-۱۵- علت مراجعه به بازار.....
۲۳۶.....	۴-۲-۱۶- علت خرید از بازار.....

- ۲۳۷.....۲-۴-۱۷- وضعیت کالاها نسبت به خیابان های پیرامون.....
- ۲۳۸.....۲-۴-۱۸- نسبت اقلام خریداری شده.....
- ۲۳۹.....۲-۴-۱۹- میزان دفعات مراجعه.....
- ۲۴۰.....۲-۴-۲۰- محل تولد کسبه.....
- ۲۴۰.....۲-۴-۲۱- محل سکونت کسبه.....
- ۲۴۲.....۲-۴-۲۲- میزان سواد بازاریان.....
- ۲۴۲.....۲-۴-۲۳- شغل قبلی کسبه.....
- ۲۴۳.....۲-۴-۲۴- سابقه فعالیت کسبه.....
- ۲۴۴.....۲-۴-۲۵- نوع فروش کسبه بازار.....
- ۲۴۵.....۲-۴-۲۶- نوع خرید مراجعین.....
- ۲۴۶.....۲-۴-۲۷- انبار کسبه بازار.....
- ۲۴۷.....۲-۴-۲۸- میزان رضایت کسبه از سازمان میراث فرهنگی.....
- ۲۴۸.....۲-۴-۲۸-۱- انجام حمایت های مالی.....
- ۲۴۹.....۲-۴-۲۸-۲- اعمال نظارت از سوی سازمان.....
- ۲۵۰.....۲-۴-۲۸-۳- میزان همکاری مالکان با سازمان میراث فرهنگی.....
- ۲۵۱.....۳-۴- ارزیابی تغییرات کارکردی بازار زنجان.....
- ۲۵۹.....۴-۴- میزان همبستگی بین نوع فروش و محل تامین نیازهای شهروندان با سایر سوالات.....
- ۲۵۹.....۴-۴-۱- میزان همبستگی بین نوع فروش با سایر سوالات.....
- ۲۶۱.....۴-۴-۲- میزان همبستگی بین محل تامین نیازهای شهروندان با سایر سوالات.....
- ۲۶۲.....۴-۴- نتیجه گیری.....
- فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری.....
- ۲۶۴.....۱-۵- جمع بندی، نتیجه گیری و آزمون فرضیات.....
- ۲۶۷.....۱-۲-۵- فرضیه اول.....
- ۲۷۲.....۲-۲-۵- فرضیه ی دوم.....
- ۲۷۶.....۳-۲-۵- فرضیه سوم.....
- ۲۸۱.....۳-۵- نتیجه گیری و ارائه ی پیشنهادها.....

فهرست جداول

- جدول شماره (۱-۳): حجم و رشد جمعیت شهر زنجان (۸۵-۱۳۳۵)..... ۹۰
- جدول شماره (۲-۳): توزیع خانوارها، رشد جمعیت و خانوارها در شهر زنجان (۸۵-۱۳۳۵)..... ۹۱
- جدول شماره (۳-۳): جمعیت فعال شهر زنجان برحسب وضعیت اشتغال و بیکاری (۸۵-۱۳۴۵)..... ۹۴
- جدول شماره (۴-۳): درصد توزیع شاغلین شهر در بخشهای مختلف اقتصادی (۸۵-۱۳۳۵)..... ۹۵
- جدول شماره (۵-۳): کاربری های موجود در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۱۹
- جدول شماره (۶-۳): قدمت واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۱
- جدول شماره (۷-۳): تعداد طبقات واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۲
- جدول شماره (۸-۳): کیفیت بنا واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۳
- جدول شماره (۹-۳): مصالح واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۵
- جدول شماره (۱۰-۳): ترکم واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۶
- جدول شماره (۱۱-۳): تفکیک قطعات واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۷
- جدول شماره (۱۲-۳): موقوفات بازار بالا در آبان ماه سال ۱۳۶۹..... ۱۳۵
- جدول شماره (۱۳-۳): موقوفات بازار پائین در آبان ماه سال ۱۳۶۹..... ۱۴۲
- جدول شماره (۱۴-۳): عناصر مهم تجاری بازار بالا..... ۱۴۶
- جدول شماره (۱۵-۳): کارکرد مغازه های بازار قیصریه به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۴۸
- جدول شماره (۱۶-۳): کارکرد مغازه های راسته حجه الاسلام به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۰
- جدول شماره (۱۷-۳): کارکرد مغازه های راسته بازار بالا به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۲
- جدول شماره (۱۸-۳): کارکرد مغازه های پاساژ امین به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۳
- جدول شماره (۱۹-۳): کارکرد مغازه های سرای حاج شعبان به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۴
- جدول شماره (۲۰-۳): کارکرد مغازه های سرای مشهدی علی به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۵
- جدول شماره (۲۱-۳): کارکرد مغازه های سرای بهجت به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۶
- جدول شماره (۲۲-۳): کارکرد مغازه های سرای ناصریه به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۸
- جدول شماره (۲۳-۳): کارکرد مغازه های سرای حاج ابراهیم به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۵۹
- جدول شماره (۲۴-۳): کارکرد مغازه های راسته زرگرها به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۰
- جدول شماره (۲۵-۳): کارکرد مغازه های راسته صندوق سازها به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۱
- جدول شماره (۲۶-۳): کارکرد مغازه های تیمچه سید اسماعیل به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۲
- جدول شماره (۲۷-۳): کارکرد مغازه های راسته رستمخانی به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۴
- جدول شماره (۲۸-۳): کارکرد مغازه های راسته صباغ ها به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۶
- جدول شماره (۲۹-۳): کارکرد مغازه های تیمچه چهاردربی به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۷
- جدول شماره (۳۰-۳): کارکرد مغازه های راسته حلبی سازها به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۸

- جدول شماره (۳-۳۱): کارکرد مغازه های راسته انگورانی به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۶۹
- جدول شماره (۳-۳۲): کارکرد مغازه های سرای حاج حسن به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۷۲
- جدول شماره (۳-۳۳): کارکرد مغازه های راسته عبدالعلی بیگ به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۷۳
- جدول شماره (۳-۳۴): راهنمای نقشه (۳-۲۰)..... ۱۷۴
- جدول شماره (۳-۳۵): کارکرد مغازه های سرای ملک به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۷۶
- جدول شماره (۳-۳۶): کارکرد مغازه های سرای گلشن به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۷۷
- جدول شماره (۳-۳۷): کارکرد مغازه های راسته بازار پائین به تفکیک و تعداد (۱۳۸۶)..... ۱۷۹
- جدول شماره (۳-۳۸): راهنمای نقشه (۳-۲۱)..... ۱۸۲
- جدول شماره (۳-۳۹): راهنمای نقشه (۳-۲۲)..... ۱۸۵
- جدول شماره (۴-۱): تعداد و درصد واحدهای تجاری و انباری بازار زنجان ۱۹۸
- جدول شماره (۴-۲): کارکردهای بازار بالا و بافت پیرامون آن (۱۳۸۶)..... ۲۰۰
- جدول شماره (۴-۳): راهنمای نقشه (۴-۲)..... ۲۰۱
- جدول شماره (۴-۴): کارکردهای بازار پایین و بافت پیرامون آن (۱۳۸۶)..... ۲۰۲
- جدول شماره (۴-۵): راهنمای نقشه (۴-۳)..... ۲۰۳
- جدول شماره (۴-۶): کارکردهای بازار بالا و بافت پیرامون آن (۱۳۳۶)..... ۲۰۵
- جدول شماره (۴-۷): راهنمای نقشه (۴-۴)..... ۲۰۶
- جدول شماره (۴-۸): کارکردهای بازار پایین و بافت پیرامون آن (۱۳۳۶)..... ۲۰۷
- جدول شماره (۴-۹): راهنمای نقشه (۴-۵)..... ۲۰۹
- جدول شماره (۴-۱۰): جنسیت مراجعه کنندگان به بازار ۲۲۹
- جدول شماره (۴-۱۱): توزیع مساحت کارکردها در محدوده ی مورد مطالعه (مساحت به متر)..... ۲۵۱
- جدول شماره (۴-۱۲): تغییرات کارکردی بازار و محدوده آن بین سالهای ۱۳۳۶-۱۳۸۶..... ۲۵۲
- جدول شماره (۴-۱۳): راهنمای نقشه (۴-۶)..... ۲۵۴
- جدول شماره (۴-۱۴): درصد همبستگی مالکیت زمین مسکونی با سایر سوالات ۲۶۰
- جدول شماره (۴-۱۵): درصد همبستگی محل تامین نیازهای شهروندان با سایر سوالات..... ۲۶۱

فهرست نقشه ها

- نقشه شماره (۱-۳): موقعیت محدوده در کشور، استان و شهر..... ۸۸
- نقشه شماره (۲-۳): نقشه هسته و خاستگاه اولیه ی شهر زنگان در ارتباط با محیط پیرامون..... ۹۸
- نقشه شماره (۳-۳): محدوده ی شهر زنگان تا اواخر عهد صفوی..... ۱۰۱
- نقشه شماره (۴-۳): نقشه حصار شهر زنگان و عناصر تاریخی داخل آن در سال ۱۳۰۰..... ۱۰۳
- نقشه شماره (۵-۳): محدوده ی شهر زنگان در سال ۱۳۵۳..... ۱۰۵
- نقشه شماره (۶-۳): محدوده ی شهر زنگان در سال ۱۳۸۵..... ۱۰۸
- نقشه شماره (۷-۳): رشد ادواری شهر زنگان (۱۲۲۰-۱۳۸۲)..... ۱۰۹
- نقشه شماره (۸-۳) محله بندی قدیم شهر زنگان..... ۱۱۳
- نقشه شماره (۹-۳): محله بندی عرفی جدید شهر زنگان..... ۱۱۴
- نقشه شماره (۱۰-۳): محله بندی عرفی زنگان..... ۱۱۵
- نقشه شماره (۱۱-۳): محلات قدیم موجود در بازار و محدوده ی پیرامون آن..... ۱۱۶
- نقشه شماره (۱۲-۳): کاربری های موجود در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۰
- نقشه شماره (۱۳-۳): قدمت واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۱
- نقشه شماره (۱۴-۳): تعداد طبقات واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۲
- نقشه شماره (۱۵-۳): کیفیت بنا واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۴
- نقشه شماره (۱۶-۳): مصالح واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۵
- نقشه شماره (۱۷-۳): تراکم واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۶
- نقشه شماره (۱۸-۳): نظام تفکیک واحدهای ساختمانی در محدوده بازار و پیرامون آن..... ۱۲۸
- نقشه شماره (۱۹-۳): محدوده ی بازار سنتی زنگان..... ۱۴۵
- نقشه شماره (۲۰-۳): موقعیت سراها و راسته های موجود در بازار بالا..... ۱۷۴
- نقشه شماره (۲۱-۳): موقعیت سراها و راسته های موجود در بازار پایین..... ۱۸۱
- نقشه شماره (۲۲-۳): موقعیت سایر عناصر در بازار و محدوده ی پیرامون آن..... ۱۸۵
- نقشه شماره (۲۳-۳): کاربری اراضی مطالعه و احیای بازار زنگان و محله ی پیرامون آن..... ۱۸۹
- نقشه شماره (۱-۴): بازار زنگان و محدوده ی پیرامون آن..... ۱۹۸
- نقشه شماره (۲-۴): کارکردهای بازار بالا و محدوده ی پیرامون آن (۱۳۸۶)..... ۲۰۱
- نقشه شماره (۳-۴): کارکردهای بازار پایین و محدوده ی پیرامون آن (۱۳۸۶)..... ۲۰۳
- نقشه شماره (۴-۴): کارکردهای بازار بالا و بافت پیرامون آن (۱۳۳۶)..... ۲۰۶
- نقشه شماره (۵-۴): کارکردهای بازار پایین و بافت پیرامون آن (۱۳۳۶)..... ۲۰۸
- نقشه شماره (۶-۴): نقشه عدم تغییرات کاربری اراضی در سالهای ۳۶-۸۶..... ۲۵۴
- نقشه شماره (۷-۴): نقشه تغییرات کاربری اراضی در سالهای ۳۶-۸۶..... ۲۵۶

فهرست نمودارها

- نمودار شماره (۱-۱): فرایند علمی تحقیق و تدوین پایان نامه ۲۵
- نمودار شماره (۱-۳): رشد جمعیت زنجان (۱۳۳۵-۱۳۸۵) ۹۰
- نمودار شماره (۲-۳): بعد خانوار زنجان (۱۳۳۵-۱۳۸۵) ۹۱
- نمودار شماره (۳-۳): روند تغییرات درصد اشتغال شهر زنجان در سالهای ۸۵-۱۳۴۵ ۹۳
- نمودار شماره (۴-۳): تحول شاغلین بخشهای مختلف اقتصادی شهر در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۸۵ ۹۴
- نمودار شماره (۱-۴): نسبت فعالیت و رونق بازار در مقایسه با فصول سال ۲۱۵
- نمودار شماره (۲-۴): نسبت مغازه های بازار زنجان از نظر نوع تملک ۲۱۶
- نمودار شماره (۳-۴): مساحت مغازه های بازار زنجان ۲۱۷
- نمودار شماره (۴-۴): میزان نسبت اشتغال در مغازه های بازار ۲۱۸
- نمودار شماره (۵-۴): درصد میزان متوسط مشتری در مغازه های بازار زنجان ۲۱۹
- نمودار شماره (۶-۴): میزان اجاره بها مغازه های بازار زنجان ۲۲۰
- نمودار شماره (۷-۴): تعداد مراجعین ورودی قیصریه (ساعت ۱۱-۱۰ صبح) ۲۲۲
- نمودار شماره (۸-۴): تعداد مراجعین ورودی قیصریه (ساعت ۵/۵-۴/۵ عصر) ۲۲۲
- نمودار شماره (۹-۴): مقایسه تعداد افراد وارد شده از ورودی قیصریه به تفکیک جنس ۲۲۳
- نمودار شماره (۱۰-۴): تعداد مراجعین ورودی امیرکبیر (ساعت ۱۱-۱۰ صبح) ۲۲۳
- نمودار شماره (۱۱-۴): تعداد مراجعین ورودی امیرکبیر (ساعت ۵/۵-۴/۵ عصر) ۲۲۴
- نمودار شماره (۱۲-۴): مقایسه تعداد افراد وارد شده از ورودی امیرکبیر به تفکیک جنس ۲۲۴
- نمودار شماره (۱۳-۴): تعداد مراجعین ورودی سعدی جنوبی (ساعت ۱۱-۱۰ صبح) ۲۲۵
- نمودار شماره (۱۴-۴): تعداد مراجعین ورودی سعدی جنوبی (ساعت ۵/۵-۴/۵ عصر) ۲۲۵
- نمودار شماره (۱۵-۴): مقایسه تعداد افراد وارد شده از ورودی سعدی جنوبی به تفکیک جنس ۲۲۶
- نمودار شماره (۱۶-۴): تعداد مراجعین ورودی فردوسی (بازار پائین) (ساعت ۱۱-۱۰ صبح) ۲۲۶
- نمودار شماره (۱۷-۴): تعداد مراجعین ورودی فردوسی (بازار پائین) (ساعت ۵/۵-۴/۵ عصر) ۲۲۷
- نمودار شماره (۱۸-۴): مقایسه تعداد افراد وارد شده از فردوسی (بازار پایین) به تفکیک جنس ۲۲۷
- نمودار شماره (۱۹-۴): تعداد مراجعین ورودی فردوسی (بازار بالا) (ساعت ۱۱-۱۰ صبح) ۲۲۸
- نمودار شماره (۲۰-۴): تعداد مراجعین ورودی فردوسی (بازار بالا) (ساعت ۵/۵-۴/۵ عصر) ۲۲۸
- نمودار شماره (۲۱-۴): مقایسه تعداد افراد وارد شده از فردوسی (بازار بالا) به تفکیک جنس ۲۲۹
- نمودار شماره (۲۲-۴): نسبت جنسی مراجعه کنندگان به بازار زنجان ۲۳۰
- نمودار شماره (۲۳-۴): محل تولد مراجعه کنندگان به بازار ۲۳۱
- نمودار شماره (۲۵-۴): میزان سن مراجعه کنندگان به بازار ۲۳۲
- نمودار شماره (۲۶-۴): مبدا بیشتریان مشتریان بازار ۲۳۳

- نمودار شماره (۴-۲۷): مراکز تامین نیازهای مردم شهر..... ۲۳۴
- نمودار شماره (۴-۲۸): تمایل مردم برای خرید کالاها..... ۲۳۵
- نمودار شماره (۴-۲۹): علت مراجعه به بازار زنجان..... ۲۳۶
- نمودار شماره (۴-۳۰): نسبت عوامل موثر در مراجعه به بازار..... ۲۳۷
- نمودار شماره (۴-۳۱): وضعیت کالاهای بازار نسبت به خیابان های پیرامون..... ۲۳۸
- نمودار شماره (۴-۳۲): نسبت اقلام خریداری شده از بازار..... ۲۳۹
- نمودار شماره (۴-۳۳): متوسط میزان دفعات مراجعه مردم به بازار زنجان..... ۲۳۹
- نمودار شماره (۴-۳۴): محل تولد کسبه بازار زنجان..... ۲۴۰
- نمودار شماره (۴-۳۵): محل سکونت کسبه بازار زنجان..... ۲۴۱
- نمودار شماره (۴-۳۶): فاصله ی محل سکونت کسبه تا بازار زنجان..... ۲۴۱
- نمودار شماره (۴-۳۷): میزان سواد کسبه بازار زنجان..... ۲۴۲
- نمودار شماره (۴-۳۹): شغل قبلی کسبه بازاریان..... ۲۴۳
- نمودار شماره (۴-۴۰): سابقه فعالیت کسبه بازار زنجان..... ۲۴۴
- نمودار شماره (۴-۴۱): نوع فروش کالاها در بازار زنجان..... ۲۴۵
- نمودار شماره (۴-۴۲): نوع خرید مراجعین از بازار..... ۲۴۶
- نمودار شماره (۴-۴۳): محل انبار مغازه های بازار زنجان..... ۲۴۷
- نمودار شماره (۴-۴۴): نسبت میزان حمایت‌های مالی سازمان میراث فرهنگی..... ۲۴۸
- نمودار شماره (۴-۴۵): نسبت میزان نظارت سازمان میراث فرهنگی در امر بازسازی مغازه ها..... ۲۴۹
- نمودار شماره (۴-۴۶): نسبت میزان همکاری مالکان با سازمان میراث فرهنگی..... ۲۵۰
- نمودار شماره (۴-۴۷): درصد بندی میزان ارتباط نوع خرید و سایر عوامل..... ۲۶۰
- نمودار شماره (۴-۴۸): درصد بندی میزان ارتباط محل تامین نیازهای شهروندان و سایر عوامل..... ۲۶۱

با آغاز قرن معاصر، شهرنشینی و شهرسازی در ایران به پیروی از شرایطی جدید و با تاثیر پذیرفتن از روابطی تازه، دگرگون شده و پذیرای تغییر و تحولات اساسی گردید. نیل به مدرنیسم، نیازمند تغییرات اساسی در اصول اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حاکم در جامعه بود و این تغییرات آنچنان سریع و شتاب آلود رخ داد که پس از مدت کوتاهی شهرهای کشور نه قادر به حفظ ویژگی های سنتی و اصیل خود بوده و نه اصول تازه و علمی بر کالبد آنها حکمفرما شد. در پی بحران به وجود آمده، بافت های قدیمی شهری به همراه کلیه ی عناصر کالبدی خود و به عنوان هسته های اصلی شکل گیری شهرهای کهن ایرانی، با انواع بحران های شهری روبرو گردید.

در پی روند مدرنیزاسیون و ورود مظاهر آن به شهرهای کشور، بافت های قدیمی بیش از سایر بافتها آسیب دیده و عناصر کالبدی این بافت ها دچار تحولاتی شگرف شدند. به دنبال خیابان کشی ها و تحمیل الگوی مشبک و صلیبی به شهرها، عناصر کالبدی بافت های قدیمی تکه تکه شده و علاوه بر تغییرات ساختاری، تحولات کارکردی عظیمی پذیرفتند. تحولات پر شتاب اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و تکنیکی جدید، تغییرات شگرفی در ساختار، کارکرد و فضای کالبدی بازارهای سنتی پدید آورد. بدین ترتیب بازار شهرها که زمانی به صورت بافتی یکپارچه نبض اقتصادی شهرها را در اختیار داشت، تکه تکه شده و ضمن از دست دادن سازماندهی ساختاری و وحدت ارگانیکی خود، به لحاظ کارکردی نیز دگرگون شد.

ورود مظاهر مدرنیسم، تغییر شیوه ی تولید و متعاقب آن تغییر الگوی مصرف شهروندان را به دنبال داشت. بدین ترتیب بازار شهرها که زمانی حوزه نفوذ گسترده داشته و علاوه بر ساکنان خود، پاسخگوی نیاز روستاها و شهرهای اطراف نیز بودند، با کاهش عملکردی روبرو شدند. از سوی دیگر تغییر شیوه ی مصرف شهروندان نیز، بازار شهرها را به محلی برای تامین کالاهای روستاهای اطراف تبدیل نمود.

با توجه به بروز نابسامانی هایی که در نتیجه ی از بین رفتن محور شهرهای سنتی یعنی بازار حاصل شد، در این پژوهش سعی گردید، تحولات ساختاری و کارکردی و سیر این تحولات در یکی از بزرگترین بازارهای سنتی ایران، یعنی بازار سنتی زنجان در طی دوره ی زمانی ۱۳۸۶-۱۳۳۶ بررسی شود.

به منظور نیل به هدف مذکور، پژوهش حاضر در پنج فصل تدوین گردید. در فصل اول به تبیین موضوع و تعیین متدلوژی و روش تحقیق پرداخته شد. در فصل دوم، مبانی نظری تحقیق تشریح و نظام فضایی و کارکرد بازارهای سنتی مورد توجه قرار گرفته است. فصل سوم خود شامل سه بخش اساسی می باشد. در این فصل ابتدا به بررسی محیط جغرافیایی و سیر استقرار شهر زنجان به طور اعم و بازار شهر به طور اخص پرداخته شد. در ادامه ی مطلب به بررسی ویژگیهای اجتماعی و کالبدی بازار زنجان پرداخته شد. در بخش سوم به بازار زنجان به عنوان نمونه ای از بازارهای ایرانی پرداخته و ساختار و کارکرد بازار تشریح گردید تا گذشته ی بازار و ساختار و کارکردهای آن برای مقایسه با تحولات بعدی روشن شود. فصل چهارم به مطالعه ی بازار زنجان و ساخت کارکردی و اقتصادی- اجتماعی کنونی آن با استفاده از روشهای میدانی اختصاص دارد و در فصل پنجم فرضیات پژوهش مورد آزمون و از کلیه ی مباحث این پایان نامه، نتیجه گیری به عمل آمد.